

Spis treści

1. Wstęp	9
1.1. Inżynieria oprogramowania jako proces	10
1.1.1. Algorytm	11
1.2. Programowanie w językach wysokiego poziomu	11
1.3. Obiektowe podejście do programowania	12
1.3.1. Rozwój technik programowania	12
1.3.2. Cechy obiektowego podejścia do programowania	13
1.3.3. Języki realizujące wsparcie dla programowania obiektowego	14
2. Projektowanie systemów informatycznych	15
2.1. Architektura oparta na modelu (MDA)	15
2.1.1. Struktura MDA	16
2.1.2. Typowy przebieg procesu	17
2.2. Ogólna charakterystyka języka UML	18
2.3. Diagramy struktury	19
2.3.1. Diagramy klas	19
2.3.1.1. Klasy	19
2.3.1.2. Interfejsy	20
2.3.1.3. Zależności	21
2.3.1.4. Powiązania	21
2.3.1.5. Klasy powiązania	23
2.3.1.6. Uogólnienia	24
2.3.1.7. Klasy zagnieżdżone	24
2.4. Diagramy dynamiki	25
2.4.1. Diagramy przypadków użycia	25
2.4.2. Diagramy sekwencji	27
2.4.2.1. Jawne tworzenie i usuwanie obiektów	30
2.4.2.2. Specyfikowanie parametrów czasowych komunikatów	30
2.4.2.3. Fragmenty wyodrębnione	31
2.4.2.4. Rozgałęzienia	32
2.4.2.5. Iteracje	33
2.4.2.6. Zagnieżdżanie diagramów sekwencji	34

2.4.3. Diagram stanów	34
2.4.3.1. Stany	35
2.4.3.2. Przejścia	36
2.4.3.3. Zdarzenia	36
2.4.3.4. Stany złożone	37
2.4.3.5. Punkty wejścia i wyjścia	38
2.4.3.6. Punkty węzłowe i obszary współbieżne	39
2.4.3.7. Historia	40
2.4.4. Diagram czynności	41
2.4.4.1. Partycje	41
2.5. Metodyki projektowe	43
2.5.1. Projekty o małej skali	43
2.5.2. Modele liniowe	44
2.5.3. Modele iteracyjne	45
2.5.3.1. Programowanie ekstremalne	46
2.5.3.2. Metodyka <i>Scrum</i>	47
2.5.3.3. Model spiralny	48
2.5.3.4. <i>Rational Unified Process</i>	50
3. Implementacja w językach C i C++	54
3.1. Struktura programu w języku C	54
3.1.1. Identyfikatory	56
3.1.2. Słowa kluczowe	56
3.1.3. Zmienne	56
3.1.4. Typy danych	57
3.1.4.1. Typy proste	57
3.1.4.2. Typy pochodne	58
3.1.5. Funkcje	70
3.1.5.1. Wskaźniki do funkcji	72
3.1.6. Instrukcje	73
3.1.6.1. Instrukcje wyrażeniowe	73
3.1.6.2. Instrukcja warunkowa	74
3.1.6.3. Instrukcja wyboru	76
3.1.6.4. Instrukcja złożona (blokowa)	76
3.1.6.5. Instrukcje pętli programowych	77
3.1.7. Wyrażenia	80
3.1.7.1. Operatory arytmetyczne	80
3.1.7.2. Operacje przypisania	80
3.1.7.3. Operacje porównania	80
3.1.7.4. Operacje logiczne	81
3.1.7.5. Operacje bitowe	81
3.1.7.6. Operacja warunkowa	81
3.1.8. Operacje wejścia-wyjścia	82
3.1.8.1. Funkcje wejścia-wyjścia języka C	82

3.2. Obiektowe programowanie w języku C++	92
3.2.1. Typ obiektowy (klasa)	92
3.2.1.1. Składnia deklaracji klasy	92
3.2.1.2. Reprezentacja obiektów w pamięci	93
3.2.1.3. Słowo kluczowe <i>this</i>	93
3.2.1.4. Typy referencyjne	94
3.2.1.5. Funkcje przeciążone	94
3.2.1.6. Konstruktor i destruktor	95
3.2.1.7. Przykład deklaracji klasy	96
3.2.1.8. Prosty przykład programu obiektowego	97
3.2.2. Argumenty domniemane funkcji	98
3.2.3. Funkcje operatorowe	99
3.2.3.1. Strumieniowe operatory << i >>	100
3.2.3.2. Statyczne składniki klasy	101
3.2.4. Zaprzyjaźnienia	102
3.2.5. Klasy zagnieżdżone	104
3.2.6. Szablony	106
3.2.6.1. Przykład szablonu funkcyjnego	106
3.2.6.2. Przykład szablonu klasy	107
3.2.6.3. Implementacja wektora o zmiennej liczbie elementów	108
3.2.7. Relacja całość-część	110
3.2.8. Dziedziczenie	112
3.2.8.1. Deklarowanie klas pochodnych	113
3.2.8.2. Klasy abstrakcyjne	116
3.2.9. Reakcja programu na sytuacje wyjątkowe	117
3.2.9.1. Obsługa wyjątków systemowych	118
3.2.9.2. Obsługa wyjątków programowych	119
3.2.9.3. Specyfikowanie wyjątków dla funkcji	120
3.2.9.4. Unifikacja obsługi wyjątków systemowych i programowych ...	121
3.2.9.5. Standardowe klasy wyjątków	122
3.2.10. Dynamiczne struktury danych	123
3.2.10.1. Stos (<i>stack</i>)	123
3.2.10.2. Kolejka (<i>queue</i>)	124
3.2.10.3. Lista dwukierunkowa	125
3.2.10.4. Drzewa	126
3.2.11. Biblioteka Standardowa C++	127
3.2.11.1. Biblioteka strumieni wejścia-wyjścia	127
3.2.11.2. Zastosowanie STL do dynamicznych struktur danych	131
4. Implementacja w języku Java	136
4.1. Środowisko wykonania programów	136
4.2. Składnia	137
4.2.1. Pierwszy program	137
4.2.2. Klasa	138

4.2.2.1. Konstruktor	139
4.2.2.2. Inicjator klasy i obiektu	140
4.2.2.3. Destruktor	141
4.2.2.4. Słowo kluczowe <i>this</i>	141
4.2.3. Dziedziczenie	141
4.2.4. Klasy abstrakcyjne	143
4.2.5. Tworzenie i używanie obiektów	143
4.2.6. Kopiowanie obiektów	144
4.2.7. Tablice	145
4.2.8. Klasy wewnętrzne i lokalne	146
4.2.9. Interfejsy	148
4.2.10. Aplety	150
4.3. Obsługa zdarzeń	152
4.3.1. Rodzaje zdarzeń	154
4.4. Obsługa sytuacji wyjątkowych	155
4.4.1. Klasy obsługi wyjątków	156
4.4.2. Własne typy wyjątków	156
4.4.3. Generowanie wyjątków	157
4.5. Instrukcje wejścia-wyjścia	158
4.5.1. Bajtowo zorientowane wejście	158
4.5.2. Bajtowo zorientowane wyjście	159
4.5.3. Operacje dla danych typów wbudowanych	159
4.5.4. Wejście-wyjście dla obiektów	163
4.6. Programowanie wielowątkowe	166
4.6.1. Tworzenie wątków	166
4.6.2. Stany wątków	169
4.6.3. Priorytety wątków	169
4.6.4. Synchronizacja wątków	173
5. Obiektowe wzorce projektowe	174
5.1. Wzorce <i>Singleton</i> i <i>Multipleton</i>	174
5.1.1. Schemat wzorców <i>Singleton</i> i <i>Multipleton</i>	175
5.1.2. Implementacja wzorca <i>Singleton</i> i <i>Multipleton</i>	175
5.2. Wzorzec <i>Iterator</i>	177
5.2.1. Składniki wzorca <i>Iterator</i>	177
5.2.2. Konsekwencje zastosowania wzorca <i>Iterator</i>	177
5.2.3. Schemat wzorca <i>Iterator</i>	177
5.2.4. Implementacja wzorca <i>Iterator</i>	177
5.2.4.1. Implementacja klas abstrakcyjnych	177
5.2.4.2. Implementacja klasy kolekcji elementów	179
5.2.4.3. Porównanie implementacji konkretnych iteratorów	179
5.2.5. Przykładowy kod napisany z użyciem klas wzorca <i>Iterator</i>	180
5.3. Wzorzec <i>Obserwator</i> (<i>Observer</i>)	181

5.3.1. Składniki wzorca <i>Obserwator</i>	181
5.3.2. Schemat wzorca <i>Obserwator</i>	181
5.3.3. Implementacja wzorca <i>Obserwator</i>	182
5.3.3.1. Implementacja klas abstrakcyjnych	182
5.3.3.2. Implementacja klas konkretnych	183
5.3.4. Przykładowy kod napisany z użyciem klas wzorca <i>Obserwator</i>	184
5.4. Wzorzec <i>Stan (State)</i>	184
5.4.1. Zastosowania wzorca <i>Stan</i>	184
5.4.2. Schemat wzorca <i>Stan</i>	185
5.4.3. Składniki wzorca <i>Stan</i>	185
5.4.4. Konsekwencje zastosowania wzorca <i>Stan</i>	185
5.4.5. Implementacja wzorca <i>Stan</i>	186
5.4.6. Przykładowy kod napisany z użyciem klas wzorca <i>Stan</i>	188
5.5. Wzorzec <i>Metoda Wytwórcza (Factory Method)</i>	188
5.5.1. Zastosowania wzorca <i>Metoda Wytwórcza</i>	189
5.5.2. Składniki wzorca <i>Metoda Wytwórcza</i>	189
5.5.3. Schemat wzorca <i>Metoda Wytwórcza</i>	189
5.5.4. Konsekwencje zastosowania wzorca <i>Metoda Wytwórcza</i>	189
5.5.5. Implementacja wzorca <i>Metoda Wytwórcza</i>	190
5.5.6. Przykładowy kod napisany z użyciem klas wzorca <i>Metoda Wytwórcza</i> ...	192
5.6. Wzorzec <i>Abstrakcyjna Fabryka (Abstract Factory)</i>	192
5.6.1. Zastosowania wzorca <i>Abstrakcyjna Fabryka</i>	192
5.6.2. Schemat wzorca <i>Abstrakcyjna Fabryka</i>	193
5.6.3. Składniki wzorca <i>Abstrakcyjna Fabryka</i>	193
5.6.4. Konsekwencje zastosowania wzorca <i>Abstrakcyjna Fabryka</i>	194
5.6.5. Implementacja wzorca <i>Abstrakcyjna Fabryka</i>	194
5.6.6. Przykładowy kod napisany z użyciem klas wzorca <i>Abstrakcyjna Fabryka</i>	196
5.7. Wzorzec <i>Kompozyt (Composite)</i>	197
5.7.1. Zastosowania wzorca <i>Kompozyt</i>	197
5.7.2. Składniki wzorca <i>Kompozyt</i>	197
5.7.3. Schemat wzorca <i>Kompozyt</i>	198
5.7.4. Konsekwencje zastosowania wzorca <i>Kompozyt</i>	198
5.7.5. Implementacja wzorca <i>Kompozyt</i>	199
5.7.6. Przykładowy kod napisany z użyciem klas wzorca <i>Kompozyt</i>	201
6. Weryfikacja i walidacja	203
6.1. Testowanie oprogramowania	203
6.1.1. Definicje	204
6.1.2. Metody testowania	205
6.1.2.1. Metody funkcjonalne	206
6.1.2.2. Metody strukturalne	206
6.1.3. Zakres testowania	206
6.1.3.1. Testy jednostek	206

6.1.3.2. Testy scalenia	207
6.1.3.3. Testy systemów użytkowych	208
6.1.4. Uruchamianie	208
6.1.4.1. Logowanie danych	208
6.1.4.2. Asercje	208
6.1.4.3. Interaktywne narzędzia uruchomieniowe	209
6.1.5. Profilowanie (<i>profiling</i>)	209
7. Przegląd narzędzi	211
7.1. Narzędzia do modelowania graficznego	212
7.1.1. <i>Rhapsody</i> firmy IBM/Telelogic	212
7.1.2. <i>Borland Together</i>	212
7.1.3. <i>IBM Rational System Architect</i>	213
7.1.4. <i>Enterprise Architect</i> firmy Sparx Systems	214
7.2. Zintegrowane środowiska rozwijania aplikacji	216
7.2.1. <i>NetBeans</i>	216
7.2.2. <i>Eclipse</i>	217
7.2.3. <i>Microsoft Visual Studio</i>	219
7.3. Środowiska do projektowania procesu	220
7.3.1. <i>Rational Method Composer</i>	220
7.3.2. <i>Eclipse Process Framework</i>	220
8. Przykład realizacji systemu	222
8.1. Opis wymagań	222
8.2. Analiza	223
8.2.1. Model przypadków użycia	223
8.2.1.1. Dokumentacja przypadków użycia	226
8.2.2. Model zachowania	227
8.2.2.1. Diagram sekwencji	227
8.2.2.2. Diagram maszyny stanowej	229
8.2.3. Model struktury	232
8.2.3.1. Pakiet <i>Main</i>	232
8.2.3.2. Pakiet <i>Shapes</i>	234
8.3. Implementacja	236
8.4. Uruchamianie	237
8.5. Testowanie	237
8.6. Wnioski	239
Literatura	240
Indeks alfabetyczny	241